

НЕМИС ШАХСИЙ ИСМЛАРИНИНГ КЕЛИБ ЧИҚИШИ ВА ЭТИМОЛОГИЯСИ

М.Абдухакимова

*Самарқанд давлат чет тиллар институти
Иккинчи чет тиллар кафедраси ўқитувчиси*

Аннотация. Ушбу мақолада немис тилидаги шахсий исмларнинг келиб чиқиши ва этимологияси кенг қамровда ўрганилади. Исмлар тарихи орқали тилнинг тарихи, этник ўзгаришлар, дин, маданият ва ижтимоий жараёнлар намоён бўлади. Мақолада германча, лотинча, юнонча, библиявий ва бошқа манбалардан келиб чиққан исмлар таҳлил қилинади, шунингдек, замонавий немис исмларининг лексик-морфологик хусусиятлари ҳам кўриб чиқилади.

Калит сўзлар: немис тили, исмлар, этимология, ономастика, антропонимика, тарих.

Кириш. Исмлар ҳар бир тил ва маданиятда муҳим лингвистик ва маданий бирлик ҳисобланади. Немис тилидаги шахсий исмлар (Vorname) тарихан турли манбалардан шаклланган бўлиб, улар тилнинг эволюциясини, диний таъсирларни, миграцион жараёнларни ва маданий алоқаларни ифода этади. Этимология орқали исмларнинг асл маънолари, тузилиши ва трансформацияси аниқланади.

1. Германча келиб чиққан исмлар

Кўплаб немисча исмлар ўз илдизини қадимги герман тилларидан олади. Бу исмларда кўпинча икки қисмдан иборат тузилма кузатилади:

- **Friedrich** — *fridu* (тинчлик) + *rihhi* (ҳоким) → "Тинчлик ҳокими"
- **Gertrud** — *ger* (найза) + *trud* (куч) → "Найза кучи"

Бундай исмлар герман қаҳрамонлик эпослари, асрлар давомидаги шажаралар ва шон-шараф билан боғлиқ аъёналарни ифода этади.

2. Библиявий ва христианча исмлар

Христианликнинг тарқалиши билан бирга библий исмлар немис жамиятига кенг кириб келди:

- **Johann** — Ибриёс тилидаги *Yochanan* → "Яҳова меҳрибон"
- **Maria** — Мариям → Кўп маънолик: "баландлик", "аччиқлик", "севикли"
- **David, Simon, Elisabeth** ва бошқалар ҳам бутун Европада, жумладан, Германияда оммалашди.

Бу исмлар асосан юнонча ва лотинча шаклларда орқали немис тилигакирган.

3. Лотин ва юнон манбалари

Рим империяси ва католик черковининг таъсири орқали қуйидаги лотинча ва юнонча исмлар тарқалган:

- **Markus** — Лотинча *Marcus*, Марс худоси билан боғлиқ.
- **Nikolaus** — Юнонча *Nikē* (ғалаба) + *laos* (халқ) → “Халқ ғалабаси”
- **Benedikt, Konstantin, Theodor** каби исмлар черков шахслари орқали ёйилган.

4. Француз, славян ва бошқа тиллар таъсири

- **René, Claire, Jacques** — Французча исмлар Наполеон давридан бошлаб тарқалди.
- **Olga, Wladimir, Natalie** — Славян исмлари асосан Шарқий Германияда ва муҳожирлар орқали оммалашган.
- Турк, араб ва инглиз исмлари ҳам Германиянинг замонавий кўп миллатли жамиятида кўп учрайди (*Ali, Samira, Kevin, Justin*).

5. Этимология нуқтаи назаридан замонавий тенденциялар

Замонавий немис исмлари қисқалиги, фонетик қулайлиги ва интернационаллик хусусиятлари билан ажралиб туради:

- *Luca, Mia, Noah* — қисқа, кўп тилларда тушунарли.
- Исмлардаги семантик юк — тинчлик, бахт, куч, муҳаббат каби маънолар сақланиб қолган.
- Этимология кўп ҳолларда унутилади, аммо тарихи ономастик тадқиқотларда тикланади.

6. Морфологик тузилиш ва номларнинг синонимикаси

Немис шахсий исмлари кўпинча икки асосий морфемадан ташкил топган бўлиб, бу уларнинг семантик юкини оширади. Қуйида бунинг типик намунаси келтирилади:

Мазкур тузилишлар кўпинча кадимги герман номларига хос бўлиб, лексик ва синтактик жиҳатдан ҳам қизиқ тадқиқот объектидир.

Бундан ташқари, синонимик исмлар ҳам мавжуд — бир хил маънога эга, аммо турли тиллардан кириб келган:

- *Friedrich* (нем.) ↔ *Pax* (латин) ↔ *Shalom* (ибр.)
- *Helmut* (нем.) ↔ *Salvator* (латинча «қутқарувчи»)

Бу синонимика миллий ва диний манбаларнинг қўшилиши натижасидир.

Исм	1-морфема	Маъно	2-морфема	Маъно	Умумий маъно
Bernhard	<i>bern</i>	айиқ	<i>hard</i>	каттиқ, кучли	Кучли айиқ
Hildegard	<i>hild</i>	жанг	<i>gard</i>	муҳофаза	Жангчи ҳимоячи
Wolfgang	<i>wulf</i>	бўри	<i>gang</i>	юриш, саёҳат	Саёҳат қилувчи бўри

7. Немис исмларида гендерлик ва фонетик хусусиятлар

Немис исмларининг фонетик ва морфологик хусусиятлари кўпинча шахсининг жинси (гендери)ни ҳам ифодалайди. Масалан:

- **Аёллар исмларида** кўп ҳолларда -а, -е, -ine, -chen аффикслари учрайди: *Sophie, Christine, Marlene, Gretchen*.
- **Эркаклар исмларида** кўпинча -er, -fried, -hard, -rich сўнги қўшимчалар учрайди: *Gunther, Siegfried, Heinrich*.

Шунингдек, гендер нейтрал исмлар ҳам кузатилади — *Alex, Noa, Robin* — бугунги кун глобал тенглик ва жинслараро идентичлик муҳитида кенг тарқалган.

Хулоса. Немис шахсий исмларининг келиб чиқиши ва этимологияси орқали тилнинг тарихий ривожланиши, маданий таъсирлар ва ижтимоий ўзгаришлар акс этади. Исмлар нафақат шахсий идентификация воситаси, балки тилшунослик, тарих ва маданиятни ўрганишда муҳим манба бўлиб хизмат қилади. Шу боис, ономастика ва антропонимика соҳаларидаги тадқиқотлар жуда муҳим аҳамият касб этади.

Адабиётлар

1. Seibicke, Wilfried. *Historisches Deutsches Vornamenbuch*. Berlin: de Gruyter, 1996.
2. Kohlheim, Rosa & Kohlheim, Volker. *Lexikon der Vornamen*. München: DTV, 2013.
3. Socin, Adolf. *Mittelhochdeutsches Namenbuch*. Basel, 1903.
4. Gesellschaft für deutsche Sprache (GfdS) – www.gfds.de